

was zo intens, dat de grashalm bij lange tussenpozen door het onderste dier werd losgelaten. Wijn het bouquet met cocons in geheel natuurlijke verhoudingen in de openlucht was opgesteld, kon het biologisch proces zijn natuurlijk verloop hebben. De eigenlijke vliegperiode van de Sint Jansvlinder viel ook dit jaar weer, evenals de voorafgaande jaren, in de maand aug. Zelfs op 2 september waren er in het eigenlijke vlieggebied nog geheel verse exemplaren op te merken; na 6 september moet echter het aantal snel zijn afgenomen.

De Sint Jansvlinder is een zeer interessant dier, dat zich gemakkelijk leent voor veldentomologie. Reeds meermalen konden we daar mededelingen over doen (vgl. *Natuurhistorisch Maandblad* jrg. 38, 1949 blz. 4; jrg. 43, 1954, blz. 74). Bovenstaande waarnemingen zijn in menig opzicht onvolledig, doch bieden wellicht aan de een of ander aanleiding tot nader onderzoek.

Stein.

A. MUNSTERS M.S.C.

BOEKBESPREKING

Tweevleugelige insecten — Diptera. — IV. De Nederlandse langpootmuggen (Tipulidae), door Br. Theowald. Wetenschappelijke Mededelingen van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging No. 24, Augustus 1957.

Met dit deel is nu het vierde deel verschenen van de Diptera of tweevleugelige insecten. Het eerste deel „Vliegen en Muggen door Kruseman en Piet” verscheen in 1953 als No. 8 van de serie. Het tweede deel „Galmuggen door W. Nyveveldt”, in 1954 als no. 14. Het derde deel „Luisvliegen door Schuurmans Stekhoven Jr.”, in 1955 als no. 16, terwijl de Insectencommissie van de N.J.N. in 1954 een tabel uitgaf voor zweefvliegen, samengesteld door Volker van der Goot, waarin van de 226 bekende soorten 127 werden behandeld.

Dit vierde deel behandelt de ook aan leken wel bekende langpootmuggen, waarvan de larven bekend zijn als emelten, die schadelijk zijn voor de landbouw. Het totaal aantal bekende soorten van deze familie bedraagt thans 81, voor wat ons land betreft, maar nieuwe soorten kunnen zeker nog ontdekt worden. Dit deel behandelt alle bekende soorten uit ons land en geeft tabellen en gegevens omtrent de vindplaatsen en vliegtijden. Op pagina 6 en 7 is een overzicht gegeven van 43 soorten met opgave van de maanden waarin zij voorkomen en tevens aangegeven het hoogtepunt van hun vliegtijden. Na de inleiding wordt een hoofdstuk gewijd aan de oecologische bijzonderheden, ge-

volgd door historische gegevens voor wat de kennis ervan in ons land betreft en een korte beschrijving van het verzamelen en praepareren. Daarna volgen tabellen voor de genera, subgenera en species, geïllustreerd door een plaat en een 20 tal figuren. Aan het eind van de tabellen komt een soortenlijst met opgave van vindplaatsen en de maanden van de vliegtijden. Het geheel sluit met een korte literatuurlijst, waarin ik echter mis het boek van Ritzema Bos „Landbouwdierkunde, deel 2” en Oudemans „De nederlandse Insecten 1900”, evenals enige Belgische en Franse literatuur.

Alles bijeen een deeltje dat zijn nut zeer zeker zal afwerpen, daar tot op heden geen enkel werk van dien aard voor onze fauna bestond. De muggen hebben zich nooit in veel belangstelling van entomologen verheugd, tenzij voor soorten schadelijk voor de mens. Het zal nu mogelijk zijn, gevangen voorwerpen op naam te brengen. Misseken dat men zich ook aangetrokken zal voelen tot het kweken van deze dieren, waarvan de larven zich ophouden in grond, mos, vermolmd hout of bladstrooisel. Op deze manier zijn al enige soorten herkend aan de larve, terwijl nog geen imago is gevonden.

W.

Boor en Spade VIII. Mededelingen van de Stichting voor Bodemkartering. Uitg. H. Veenman & Zonen, Wageningen 1957. Prijs ing. f 8,30.

Het boek opent met een portret van en een afscheidswoord tot de scheidende directeur van de Stichting voor Bodemkartering, Prof. Ir. C. H. Edelman, die zelf de rij der artikelen opent met „De toekomst van de bodemkartering in de eerstvolgende vijf en twintig jaar”. De oorspronkelijke taak van de Stichting was het maken van bodemkaarten, maar tegenwoordig is het accent meer en meer op twee andere taken gaan vallen: de toepassingen van de bodemkaart enerzijds en de studie van de Nederlandse bodem anderzijds. Dit accent komt duidelijk naar voren in de vele en belangrijke artikelen, waaruit dit boek bestaat. Voor de bioloog is bijzonder interessant het artikel over „De invloed van regenwormen op de bodemstructuur in gemulchte boomgaarden”. (Gemulchte boomgaarden zijn boomgaarden, waar men het gemaaid gras laat rotten). Hij zal er bijzonderheden vinden over de graverij van de regenwormen, die hij elders niet licht zal tegenkomen.

De prijs van dit boek mag zeker niet te hoog genoemd worden.

K.

Olifanten, door B. Bruins en C. Van Doorn. Uitg. D. van Sijn & Zn, 150 pag. tekst, 40 pag. foto's. f 9,90.

Een ervaren journalist en een kundig inspecteur van de Diergaarde Blijdorp hebben samen een boek geschreven bij gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de Diergaarde Blijdorp, over het leven en de gewoonten van olifanten. Zij vertellen erin over de geboorte en de jeugd van deze bewegelijke dijkhuiden, over hun

voeding en opleiding, karakter en liefdeleven, ziekte en dood. Uiteraard speelt de kudde van Blijdorp de hoofdrol, zowel in de prachtige foto's als in de enthousiaste verhalen. Een respectabele lijst van geraadpleegde literatuur toont de bronnen, die gegevens hebben verschaft over de historie van het dier, over zijn rol bij krijgsvieringen en transportwerkzaamheden, staatsiebezoeken, beulswerk, circussen en diergaarden. Tal van anecdoten worden gebracht over de fabelachtige schrandtheid, het goede geheugen en de scherpe zintuigen van afgerichte werkolifanten. Gelukkig plaatsen de auteurs zelf wel eens een vraagteken bij zo'n verhaal, wanneer zij niet voor de waarheid ervan durven instaan.

In Afrika is men pas met de dressuur van deze dieren begonnen, nadat Leopold II in de Congo een school voor werkolifanten gesticht had. Maar de Afrikaan staat anders tegenover zijn „Tembo” dan de Aziaat tegenover „Jumbo”, zodat deze school nooit een groot succes is geworden. Thans ondervindt het dier de grote concurrentie van de machine. Er zijn ook al moeilijkheden met de aanvoer van nieuwe olifanten op de markt, vooral tengevolge van beschermende bepalingen. Deze komen niets te vroeg, speciaal in India. Deze grote kolossen passen nu eenmaal niet in een gecultiveerd land. Hun toekomst ligt dan ook wel in wildreservaten, hoewel de dieren hier moeilijk in te houden zijn, omdat zij door het vasthouden aan hun oeroude trekgewoonten het veilige gebied nog wel eens willen verlaten.

De schrijvers wagen zich niet aan zuiver zoölogische hoofdstukken. Die horen dan ook niet in dit boek thuis. Geheel achterwege kon de dierkunde echter niet blijven. En daarin heb ik een fout ontdekt, op bladzijde 3: De sterk ontwikkelde reukzin zetelt niet in de slurf; het dier heeft een goed ontwikkeld reukvermogen dank zij het reukzintuig, dat zich in de neusholte bevindt.

Al met al een prachtig boek waarmee jong en oud zich best zal kunnen amuseren.

v. N.

Geheimnis der Brutstätten, eine Island-Expedition, door Peter Scott und James Fisher. Claassen Verlag Hamburg 1957. 188 pag., DM 13,80. Einzig berechtigte Übersetzung aus dem Englischen. Titel der englischen Originalausgabe „A thousand geese” Collins London 1953.

De kleine rietgans overwintert in Engeland ten getale van 30000—40000 exemplaren. Op de in 1950 bekende broedplaatsen te Spitsbergen en op Groenland kon men echter nooit zo'n groot aantal van deze dieren aantreffen. Er moesten dus belangrijkere broedplaatsen zijn. Daarom werd een expeditie naar IJsland uitgerust, The Severn Wildfowl Trust Expedition, om de dieren daar te gaan zoeken, en ze zo mogelijk te ringen. Deze reis geschiedde ten eerste onder leiding van Peter Scott, bekend om zijn verzameling levende watervogels, en vooral ook om zijn schilderijen van watervogels, en ten tweede van James Fisher, eveneens een vooraanstaand ornitholoog in Engeland, bekend uit zijn boeken en van radio- en televisie-uitzendingen.

Men reisde op ponies het binnenland in, vroeg in

de zomer, om de ganzen nog in het broedseizoen aan te treffen, en ze te kunnen vangen in de periode, dat ze door hun rui niet in staat waren te vliegen. In de talrijke in het boek opgenomen dagboekfragmenten van de beide auteurs kan men lezen, hoe moeilijk het was om tot in het gebied van de Thjórðarárvíð door te dringen over grote stenige morenen en dwars door rivieren die vanwege het overvloedige smeltwater nog zeer gezwollen waren. Maar men leest ook hoe succesvol deze expeditie uiteindelijk is geweest. Men had 1000 ganzenringen meegenomen, en zou tevreden geweest zijn, wanneer de helft ervan gebruikt was. Men kwam echter op het eind ringen te kort en moest zich behelpen met het aanleggen van vleugelclips.

Aanvankelijk ving men de ganzen, door ze te paard achterna te jagen, en ze dan te scheppen met een soort vlindernet. Later leerde men, hele kuddes te omsingelen, die dan de heuvel op werden gejaagd, waar netten waren opgesteld in de vorm van een soort fuik. Zo moeten ook in de 17e eeuw door de IJslanders ganzen zijn opgejaagd naar stenen ganzenvallen, die achter de top van de heuvels waren opgebouwd. De ruïnen van deze vallen zijn door de expeditie bij tientallen aangetroffen.

Achter in het boek vindt men uitvoerige aantekeningen over al de vogelsoorten, die op deze reis werden gezien, alsook een lijst van de gevonden planten. Verder nog de manier waarop men het totale bestand van de ganzen aan de Thjórðará berekend heeft — 13000 exemplaren.

v. N.

Vom grossen Eiszeitalter, door E. Ebers. *Verständliche Wissenschaft*, Band 66). 77 afb., V, 138 bldz. Uitg. Springer-Verlag, Berlin 1957. Prijs DM 7,80.

Dit is het eerste boekje van dien aard, dat in de bekende serie „Verständliche Wissenschaft” verschijnt. Het karakteristieke van al de delen van deze serie is, dat in een kort bestek een duidelijk inzicht gegeven wordt van het te bespreken onderwerp. De schrijver begint met te vertellen, wat eigenlijk een gletscher is — het Ijstijdvak was immers het tijdvak van de grote uitbreiding van de gletschers —, hoe een gletscher ontstaat, zich voortbeweegt en welke sporen zij achterlaat. Dan onder welke omstandigheden een ijstijd kan ontstaan, terwijl de oorzaken van de klimaatveranderingen, die de ijstijden deed ontstaan, pas in het laatste hoofdstuk besproken worden. Voor wij zover zijn, zijn al de problemen, die met zo'n ijstijd samenhangen, aan de orde geweest. „Hoe weten wij dat er meerdere ijstijden zijn geweest?” „Hoe zag het er uit in het niet vergletscherde gebied?” Planten en dieren worden besproken en bijzondere aandacht wordt geschonken aan de ijstijdmens. In een vrij kort bestek (20 bldz.) vindt men eigenlijk alles wat er van onze voorouders bekend is. Zeer mooie foto's en tekeningen lopen door het hele boek.

Degenen, die zich nog niet goed thuis voelen in het Ijstijdvak, zullen na lezing van dit boekje zeker geacclimatiseerd zijn, maar ook de anderen zullen met plezier dit werkje lezen.

K.